

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСОБИСТОСТІ У ПЕРЕСІЧНИХ СІМ'ЯХ

У статті йдеться про завдання і перешкоди забезпечення здорового розвитку особистості дитини у пересічних сім'ях. Основним завданням розвитку є формування функціонального комплексу Я дитини, від чого залежить набуття здорових адекватних механізмів підтримання психологічного гомеостазу із орієнтацією на саморозвиток психіки як системи. Перешкодою постають батьківська некомпетентність у завданнях психічного розвитку дитини, власні психологічні проблеми, застосування методів впливу на дитину, не усвідомлюючи їх стресогенності, травматичності і наслідків для інтегративної діяльності мозку і психіки загалом, що призводять до виникнення відносно дезінтегрованих дисфункційних станів у роботі психіки дитини, до спотворення роботи її Я-регуляторних механізмів, що виявляється у зовнішньому поведінковому відреагуванні дітей у вигляді емоційної нестриманості, агресивності, неслухняності, опозиційності, втраті мотивації до пізнавальної цілеспрямованої активності.

Ключові слова: управління розвитком; здоровий розвиток особистості; Я-регуляторні механізми психіки; психологічний гомеостаз; стресогенність; батьківсько-дитячий вплив; дезінтегрований стан; дисфункційний стан; стрес-реакція.

Постановка проблеми.

З огляду на те, що на сьогодні спостерігається значний сплеск агресивності, булінгу серед дітей та підлітків, їх опозиційності, нігілізму, неслухняності, протестної поведінки, майже тотальної втрати мотивації до навчання, натомість, у наявності високі хвилі різного роду узалежнень, починаючи від комп'ютерної, ігрової залежності і закінчуючи різного роду залежностями від хімічних речовин, алкогольної, наркотичної тощо, можна припустити, що не усе гаразд із сімейним інститутом соціалізації як первинним, головним, де відбувається основне забезпечення умов розвитку особистості, дещо полишаючи соціально-економічні умови життя у державі, хоча вочевидь, останні також мають велике значення.

Йдеться також про поширеність у дітей та підлітків навіть ознак посттравматичного стресового розладу (ПТСР), за результатами досліджень, [12], що наводять на думку про стресогенність батьківського впливу не тільки у дисфункційних родинах, але й у пересічних сім'ях.

Підтвердженням тези щодо стресогенності і травматичності батьківських впливів на дітей є дані звіту із дослідження, що провадилося Інститутом психічного здоров'я Українського католицького університету за підтримки Канадського фонду «Дітям Чорнобиля» в

рамках проекту «Подолати психологічну травму у школярів» у 10-ти школах м. Львова, яким було охоплено 1505 дітей, віком від 10-ти до 15-ти років. В результаті дослідження було виявлено, що 15% дітей мають симптоматику пост травматичного стресового розладу (ПТСР) що означає, що відсоток тих, хто пережив травму може сягати значення 45%. [12].

Захист прав дитини у контексті захисту її психічного і особистісного здоров'я вимагає певного поглибленого підходу, розуміння і тлумачення, оскільки містить суперечності і труднощі у процесі практичної реалізації навіть у звичайних умовах пересічних сімей, де здавалось би, виконуються умови, зазначені у 2-му принципі Декларації прав дитини. [13].

Емпірика і феноменологія дослідження свідчить про наявність проблем психологічного характеру у батьків, яким не вистачає відповідної обізнаності щодо закономірностей вікового розвитку, самоусвідомлення власної соціально-психологічної проблематики, само регуляторних механізмів психіки батьків щодо володіння емоціями, переживаннями, здатності керувати ними, опановувати їх, недостатнє володіння належними психолого-педагогічними навичками, цінностями щодо мети розвитку дитини.

Сучасні напрацювання різних психологічних теорій, в тому числі створення системи ОПД-2 -

Операціоналізованої психодинамічної психодіагностики [8] дозволяють розглядати психіку людини як систему із своїми завданнями прижиттєвого розвитку, налаштування оптимального функціонування у контексті набуття психікою саморегуляторних механізмів для адаптації до життя у людському суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Визначення поняття здоров'я Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) пов'язане із розумінням здоров'я як повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб [2,с.9]. Щодо визначення психічного здоров'я, доречним видається посилання на визначення, наведене у книзі Т.В.Зозуля «Основи соціальної та клінічної психіатрії» [2,с.9]: «Стан психічного здоров'я характеризується цільністю і узгодженістю усіх психологічних функцій». Йдеться про функції психіки відображення і регуляції, що у своїй єдності забезпечують інтеграцію людини і особистості із середовищем водночас із диференціацією, збереженням автономності, інтегрованості і цілісності системи психіки особистості відносно зовнішнього світу, що виявляється у:

- почутті суб'єктивної комфортності (висока самооцінка, позитивна "Я" – концепція, задоволення собою, психологічний комфорт,
- здатності до цілеспрямованої осмисленої діяльності (працездатність),
- адекватних формах поведінки із врахуванням етнокультурних критеріїв,
- здатності до розвитку, саморозвитку і самореалізації.

Психічне здоров'я людини у своїй інтегральній цілісності є різнокомпонентним, - містить у своїй структурі емоції, когніції, а також поведінкові і комунікативні аспекти.

Дослідженням емоційної складової психічного здоров'я займалися такі автори як Р. Бернс, С. Р. Пантелеєв, М. І. Сарджвеладзе, Дж. Тернер, А. Тешфел, Л. Шнейдер та ін. У їх дослідженнях йдеться про самооцінку, прийняття себе, повагу до себе тощо. Так, Пантелеєв С.Р. виокремлює такі елементи емоційного здоров'я [9]:– самоповагу (самокерівництво, самовпевненість, відзеркалене ставлення до

себе),– симпатію до себе, міру внутрішньої конфліктності і звинувачення себе [9].

Когнітивний компонент здоров'я стосується сфери самосвідомості особистості (Р. Бернс, Г. Брейкуелл, Дж. Марсія, М. І. Сарджвеладзе, Дж. Тернер, А. Тешфел, Л. Б. Шнейдер, Е. Еріксон та ін.), представляє образ себе, який може розглядатися з суб'єкт-об'єктної і суб'єкт-суб'єктної позиції. [1].

Суб'єктне ставлення до себе характеризує позалогічне переживання «Я», відчуття мінливості і плинності внутрішнього світу і пластичності існування, пошук особливих, неповторних особистісних граней в собі.

Саме формування адекватного функціонального Я-комплексу як внутрішнього психічного утворення постає завданням для батьківсько-дитячих впливів і взаємодій, що для пересічних свідомих батьків постає важко виконуваним завданням через низку факторів, тому важливо і необхідно розробити систему просвіти батьків із теоретично-психологічним її обґрунтуванням та наданням можливості здобувати практичні вміння та навички щодо психологічно грамотної комунікативної компетентності стосовно дітей.

Для розкриття зазначеної проблематики, здійснюються теоретичні обґрунтування, опираючись на сучасну теорію стресу Г.Сельє, травма терапію Ф.Шапіро, традиційні і сучасні психоаналітичні концепти Н.МакВільямс, Т.Огдена, К. Болласа, теорію прив'язаності Дж. Боулбі, К.Бріша, біхевіористські підходи, напрацювання еґо-психології М.Кляйн, Г.Кохута, теорію об'єктних відносин О.Кернберга, сучасні напрацювання когнітивно-поведінкової психотерапії. Свого роду інтегруючим концептуальним підходом є соціально-екологічний і сучасний екофасилітаційний підхід у розробках українських вчених, зокрема П.В.Лушина [5].

Кожна людина, що пройшла процес соціалізації, яка починається із сім'ї або соціальної інституції, що її замінює, є її продуктом, результатом і заручником, оскільки кожне покоління, кожна людина несе у собі наслідок міжособистісної взаємодії, впливу інших дорослих, піклувальників, які формують її психіку, які заклали генетичний фундамент її психіки і

відповідальні за її соціалізацію, тобто процес формування як особистості.

Процес формування людської психіки є надто залежним від соціального впливу, і по суті являє собою процес і результат «інсталювання» у мозку, у його нейронних мережах, через утворення нейронних зв'язків і формування структури, програм поведінки щодо різних життєвих обставинах з метою виживання, шляхом адаптації

Процес розвитку живих істот на Землі, незалежно від теорій, які пояснюють їх виникнення взагалі, дійшов на певному етапі до появи людини, розвиток психіки якої у філогенезі вийшов на рівень свідомості і самосвідомості, а людська спільнота утворила організоване людське суспільство, що протистояло природному доквіллі. Людство виживало завдяки агресивному протистоянню доквіллю. Разом з тим набувався досвід взаємодопомоги, взаємозалежності людей один від одного у суспільстві. З огляду на тривалу історію розвитку людського суспільства, у людей повинен був розвинути психічний інструментарій, апарат у структурі психіки, що тонко реагує на вплив інших, сам містить засоби впливу на інших, відповідає за побудову, створення стосунку з іншими. І цей психологічний інструментарій може бути більш чи менш екологічним щодо впливу на інших людей, більш чи менш усвідомлюваним щодо наслідків впливу. Самоорганізація суспільства формувала властивості людської психіки, які були необхідними для вдосконалення самого суспільства і його самоорганізації. Однією із таких властивостей психіки людини постає соціабельність як здатність піддаватися впливу інших[7]. Йдеться про те, що системний розвиток психіки призвів до появи її структурних елементів, цілком залежних від впливу інших, більше того, можна зробити припущення, що саме Комплекс Я і є тією структурою.

В системі психіки саме Комплекс Я відповідає за адаптацію серед інших людей, він виокремився із самосвідомості, яка дозволяє виокремити себе з цілої спільноти, відокремити себе від інших. Комплексу Я притаманний цілий спектр особливостей, тобто він містить набір параметрів, властивостей, які створюють можливості бути відмінним від інших, а не просто відзначати наявність відмінностей. Загалом, йдеться про набір, спектр характерологічних

особливостей, які, зрештою, утворюють кінцеву кількість типологій характеру людей, описаних різними авторами, починаючи від стародавніх філософів і закінчуючи сучасними авторами, такими як, К.Леонгард, Н.Мак Вільямс та інших [3;6].

Метою статті є окреслити проблемне поле щодо завдань управління розвитком особистості у пересічних сім'ях, оскільки сучасний рівень розвитку дітей із підвищеною агресивністю, опозиційністю поведінки, зниженням мотивації до навчання, комп'ютерною, ігровою та іншими видами залежної поведінки вимагає доцільного вдумливого пошуку причин, факторів впливу на труднощі і специфіку сімейного виховання, батьківських впливів на дитину, створити методично-змістове наповнення системи батьківського всеобучу для підвищення гуманізації процесів соціалізації, головним інститутом якого є сім'я, завдяки зниженню рівня стресогенності батьківсько-дитячих стосунків.

Головна ідея, яку я хочу висловити і довести полягає в тому, що, оскільки людина для свого розвитку і становлення як соціальної істоти потребує впливу, а по суті, керівництва з боку інших людей, видається можливим обґрунтувати, опираючись на традиційні і сучасні психологічні теорії і практики, зокрема, теорію прив'язаності,напрацювання сучасної травматерапії та ін., що основні причини масивних негативних соціально-психологічних явищ серед дітей та підлітків криються у батьківсько-дитячих психолого-педагогічних впливах, оскільки у процесі виховання власних дітей пересічні свідомі батьки, що люблять своїх дітей, застосовують психологічні засоби, які чинять стресогенний і навіть травматичний вплив на власних дітей, не усвідомлюючи цього через власну психологічну проблематику, необізнаність щодо закономірностей формування психіки дитини тощо. В результаті, формування регуляторних механізмів комплексу Я дитини утруднюються через утруднення інтеграції емоційно навантаженого негативного досвіду, який виникає через інтенсивність негативних впливів на дитину з боку батьків. У такий спосіб, дитяча психіка наповнюється недостатньо інтегрованим негативним досвідом, що за законами нейрофізіології постає як

малокерований вищими відділами мозку досвід, і який актуалізується щоразу за асоціативним тригером і виявляється у відреагуванні через опозиційну, протестну поведінку різного рівня агресивності або репресивності, уникання тощо.

Методи дослідження. Провідним методом дослідження є спостереження, герменевтичне тлумачення феноменологічних випадків, аналіз, синтез, систематизація, узагальнення емпіричного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Завдання розвитку у контексті системогенезу і функціональності психіки опирається на те, що функцією психіки, як відомо, є забезпечення виживання живої істоти у довкіллі через здатність відображати параметри, характеристики, властивості довкілля і регулювати, тобто змінювати параметри власного організму і свою поведінку відносно властивостей довкілля, щоб адаптуватися до нього, а, відтак – вижити у ньому. Усе зазначене стосується і людини, виживання якої відбувається у гетерогенному середовищі а не гомогенному як у тварин. Мається на увазі, що тварина виживає у природному середовищі, а для людини середовищем життя є: 1) природне, 2) антропогенне, створене самою людиною, 3) соціальне довкілля.

Складність, динамічність, інформаційна насиченість умов виживання людини призвела до того, що людська психіка у своєму еволюційному розвитку набула властивостей системи, що самопрограмується, самоорганізується, а відтак – саморозвивається, тому розвиток особистості, полягає у сприянні становленню в її психіці механізмів і програм саморозвитку, окрім встановлення умовно-рефлекторних зв'язків між предметами, явищами, процесами довкілля, взаємодії між людьми, власними регуляторними процесами, тобто, окрім становлення внутрішньо-психічних програм у процесі сенсорного навчання, сенсомоторного навчання, вікарного навчання, умовно-рефлекторного навчання, постає глобальне базисне завдання для піклувальників дитини свідомо впливати на набуття нею ефективних саморегуляторних психічних програм, пов'язаних із переважанням формування активної поведінки, а не реактивної.

Оскільки, як визначено у психологічній науці, органом психіки є мозок, його вищі відділи, зокрема лобні (фронтальні) долі кори, які функціонально відповідають за свідому регуляцію поведінки, вольові процеси, на відміну від рефлекторної емоційної регуляції, що здійснюється у центральних глибинних відділах мозку – у лімбічній системі і стовбурових частинах мозку, зокрема гіпоталамусі, гіпофізі та інших, у сучасних напрацюваннях вчених психологів, нейропсихологів, нейрофізіологів, ендокринологів, психіатрів, психотерапевтів чітко окреслюється думка про необхідність сприянню інтеграції роботи різних відділів мозку дитини через психологічно грамотну комунікацію з нею, в якій дитині допомагають інтегрувати її емоції і когніції, тобто думки, уявлення, інтегрувати емоційність і раціональність, а також її потреби і мотиви у цілісну систему саморегуляції, де є належний рівень усвідомлення власних потреб, переживань (емоцій) і здатності до їх опанування раціональними, логічними адекватними здоровими думками, прийняттям рішення тощо [10].

Фокусом моїх міркувань і теоретичних побудов є те, що центральним системоутворюючим фактором психіки є її комплекс Я як епіцентр розвитку самосвідомості і еволюційного філогенетичного розвитку психіки загалом, а також як основного регулятора поведінки, спрямованої на підтримання психологічного гомеостазу, тобто Я-гомеостазу. Розгляд мети системної психічної діяльності під кутом збереження психологічного гомеостазу, створює перспективи для розуміння і тлумачення різних феноменів і проявів психіки особистості. Однак, в рамках даної статті розгортка і обґрунтування поняття психологічного гомеостазу опускається за браком місця і постановкою дещо інших акцентів.

Надання центрального системоутворюючого значення комплексу Я у структурі самосвідомості і структурі особистості загалом підтверджується ще емпірикою застосування такої моделі до тлумачення практично будь-якої психологічної проблематики, починаючи від травматерапії за методом EMDR [11], коли для аналізу травматичного стану запитують про Я-когніції стосовно себе у момент травми, що відразу фокусує увагу на

головній структурній одиниці системи психіки – Я-стані і, закінчуючи тлумаченнями, до прикладу, формування маячні величі і набутті ролі у маячному стані надзначуючої авторитетної для усіх людей особистості, наприклад, коли людина говорить про себе, що вона Ісус Христос або Матір Божа чи Наполеон, що дозволяє ураженій (іншими людьми, суспільством) особистості набути такого величного стану Я, який надає недосяжності, недоторканості, надмогутності. У такий спосіб психіка хворої людини, що, через свою вразливість, неспроможність адаптуватися у суспільстві, переживає себе як меншовартісну, розчавлену зруйновану (іншими) захищає головне психічне інтегральне утворення (у такий спосіб втримує психологічний гомеостаз, Я-гомеостаз) – своє Я, роблячи його у такий маячний спосіб міцним, недоторканим, здатним не зважати на різні негативні впливи.

Специфікою Я-комплексу є надзвичайно висока його залежність у процесі формування і функціонування від соціального впливу, іншими словами, увесь відображально-регуляторний психічний апарат людини, з його динамічними і змістовими характеристиками постає внаслідок раннього впливу на дитину її найближчого оточення, звичайно ж, не відкидаючи впливу вроджених, генетично заданих параметрів психіки, які у даному контексті розгортання міркувань приймаються за нормальні.

Надання комплексу Я у структурі самосвідомості центрального системоутворюючого значення може бути обгрунтоване застосуванням логіки системного підходу до психіки, її філогенетичного, онтогенетичного розвитку як продукту соціалізації, тобто як результату суспільного розвитку людських істот, як результату історичного розвитку людської спільноти із феноменом соціабельності [7], тобто здатності до навіюваності, гіпнабельності, піддаванню впливу інших людей, з феноменом соціальної психіки тощо.

Видається слушним підкреслити, що еволюційний розвиток живих істот на Землі, зокрема, ссавців, в сенсі набуття більшої пристосованості до умов виживання, прямує від простих безумовних до складних безумовних рефлексів, а далі до простих і

складних умовних рефлексів, що вимагає тривалішого відрізка часу для набуття зрілості, а також вимагає довшого перебування під материнським впливом, оскільки повинні «інстальюватися» прижиттєві поведінкові програми виживання у довкіллі. Так, до прикладу, малюк жирафа чи корови, відразу ж стає на ноги, відділяється від матері, набуває самостійності, а малюк простої мавпи знаходиться практично весь час на руках у матері 3 роки, малюк шимпанзе - 5 років, навчаючись здобувати собі їжу, спостерігаючи за матір'ю і підбираючи залишки їжі, що випадають з її рота.

Щодо людської дитини, процес набуття зрілості триває у 3-4 рази довше, що ще раз наводить на думку про значення материнського і батьківського впливу на розвиток і формування людини в сенсі набуття нею адаптаційних здатностей до виживання у людському середовищі. І, оскільки життя у суспільстві серед інших людей вимагає надзвичайно багато різних здатностей, в тому числі, комунікативних, поведінкових, вимагає сформованості ціннісно-орієнтувальних поведінкових регуляторів тощо, постає розуміння складності, багатогранності і багаторівневості вимог до батьківської ролі і функцій у розвитку і формуванні особистості дитини.

Як показують дослідження проблемне поле управління розвитком дитини полягає у наступному:

- в реальності, батькам та й іншим, долученим до виховання дитини особам, видається нелегким розрізнити у сімейному психолого-педагогічному процесі ті впливи, що сприятимуть розвитку дитини у її «найближчій зоні розвитку», що можуть переживатися нею як внутрішній поштовх, спонукання, необхідність подолання, цікавість тощо, і ті батьківські впливи, у певних ситуаціях, що призводять до переживання дитиною стану жертви, відданої на поталу, які супроводжуються переживанням сильного страху, беззахисності, безпорадності тощо.

- батьками практично ніколи не помічається загрозливий для психіки дитини стан жертви, в якій її майже систематично вводять пересічні свідомі батьки, що люблять свою дитину

- імовірно, таке відбувається через те, що: 1) батьки не розпізнають певний стан

дитини як стан жертви, наприклад, при покаранні або відмові їй у важливій потребі, бажанні, або в моменти примусу до чогось тощо, 2) не вважають стан засмученості, фрустрації як загрозливий для психіки дитини, 3) батьки є поглинуті власними переживаннями і егоцентрично відреаговують свій емоційно-афективний стан, не турбуючись про психічний стан дитини, 4) батьки переконані, що дитина, переживши дискомфортний стан під час покарання, в майбутньому, буде більш покірною, слухняною, щоб уникнути подібного стану.

Парадоксальність феномену травматизації дітей у пересічних сім'ях полягає в тому, що практично усі батьки хотіли б бути найкращими для своїх дітей. Більшість батьків замислюється над методами виховання, тобто думають над тим, як краще виховати дитину. Однак, реальні результати нерідко не співпадають з намірами і прагненнями батьків, через різні причини, деякі з них наведені вище, однак, на поверхні виявляється те, що батьки у моменти взаємодії з дітьми, частіше «обслуговують» власні переживання і емоції:

- тривогу і страх за дітей, - тому діти не раз стримуються, блокуються, привчаються до уникання цілком слухних, розвиваючих їхню особистість ризиків (наприклад, не вилазити на гірку, драбину тощо) або страх за неуцтво дітей призводить до насильницьких методів для спонукання дітей до навчання;

- сором за дітей спонукає жорстко критикувати, не приймати, відчужувати дітей, порушуючи їх здатність до самоприйняття, емпатії, загострюючи внутрішні конфлікти дитячої особистості;

- образа на дітей за те, що невдячні, неслухняні призводять до дорікань, звинувачень, формуючи у дітей почуття провини, яке може набувати невротичних форм і рівнів;

- розчарування і докори дітям через невинуваті батьківські сподівання на взірцевість, результативність дітей, призводять до самознецінення дітей, коли вони чують докори від батьків;

- обурення на дітей, наприклад, за брехню, неслухняність також призводить до глибоких непорозумінь і конфліктів, і заганняє психічно-особистісну проблематику

дитини у глибини інтрапсихічних та інтерпсихічних непорозумінь і конфліктів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Резюмуючи проблематику управління розвитком з боку батьків, слід зазначити наступне:

1) недостатність усвідомлення батьками мети розвитку дитини у контексті її внутрішньо психічних, внутрішньо особистісних утворень, а саме, закладання ціннісної орієнтації на самовдосконалення і саморозвиток, що на психічному рівні забезпечується належним когнітивним розвитком і інтегрованістю когнітивних та емоційних процесів, належною їх узгодженістю, гармонійністю, а відтак – здатністю до саморегуляції і саморозвитку, що і є завданням управління розвитком, його найважливішою головною метою.

2) недостатня передбачуваність результатів батьківського психолого-педагогічного впливу, тобто, батьки не в змозі передбачити, які саме характеристики і властивості вони виховують у власної дитини, навіть за умов наявності у свідомості батьків поставленої мети через неочевидність причинно-наслідковості у психічних проявах особистості дитини і відтермінованість у часі наслідків батьківських впливів;

3) мета виховання дитини носить, здебільшого орієнтацію на поведінкові, тобто зовнішні прояви дитини без врахування необхідності формування саме внутрішньо особистісних утворень, таких, як образ Я, Я-концепція, функціональний нарцисичний комплекс тощо,

4) незнання закономірностей функціонування дитячої психіки, особливостей завдань розвитку вікових новоутворень у різні вікові періоди, а, відтак – неможливість вчасно зауважувати міні відхилення у емоційних, комунікативних, поведінкових проявах дітей і вносити корекцію у власну взаємодію з дітьми;

5) відсутність у батьків відповідних психолого-педагогічних вмінь та навичок, необхідних для досягнення окресленої мети виховання щодо формування внутрішніх функціональних психічних новоутворень власної дитини навіть за умов її усвідомлення і розуміння батьками.

6) за умов стресових стосунків з дитиною у батьків актуалізується власна психологічна проблематика, пов'язана із

Питання психології

травмами дитинства, психологічними характерологічними особливостями, механізмами захисту, власною проблематикою щодо інтегрованості психіки, надійної ідентичності, функціональності Я-комплексу у контексті підтримання емоційної стабільності, стресостійкості тощо.

Теоретично-практичні обґрунтування проблематики управління розвитком вимагають звернення до рівнів:

- нейробіологічного, тобто до рівня особливостей формування нейронних зв'язків мозку як біологічного субстрату психіки як головного органу управління усією системою життєзабезпечення організму людини, що відбувається у єдності із необхідністю пристосування до системи довкілля через набуття адаптаційних можливостей щодо життя у довкіллі, зокрема, і, у першу чергу, – у соціальному довкіллі.

- гормональної регуляції діяльності мозку, що безпосередньо відображається на емоційному рівні, що постає як безпосередній зв'язок із мотиваційно-регуляторним рівнем управління поведінкою, що вважається психічним рівнем регуляції психосоматичної системи людини.

- розуміння зв'язків між нейробіологічним, гормональним, емоційним, мотиваційним, регуляторно-поведінковим і діяльнісним рівнями, тобто між внутрішніми нейропсихологічними механізмами і зовнішньо-психічними поведінковими і діяльнісними проявами.

- розуміння залежності розвитку і формування нейропсихічних, психічних і поведінкових характеристик, властивостей, особливостей, що відповідають за адаптаційні функціональні системні характеристики психіки людини, від соціального впливу, від соціальних умов в яких зростає людина – від сім'ї.

- розуміння того, які саме впливи, взаємодії з дитиною призводять до тих чи інших наслідків, в сенсі становлення, формування і розвитку нейробіологічних, нейропсихічних, емоційно-регуляторних, мотиваційно-регуляторних, поведінкових проявів, механізмів і програм психіки дитини.

- створення системи теоретично-практичного знання щодо взаємозв'язків між батьківськими впливами і характеристиками психіки дитини, в сенсі забезпечення розвитку саме оптимальних характеристик психіки дитини.

- створення системи популяризації і навчання широкого загалу знанням, вмінням і навичкам, - компетенціям взагалі,- щодо забезпечення набуття у процесі розвитку особистості оптимальних характеристик функціонування її психіки.

Для кожного із зазначених рівнів існує напрацьована система наукових досліджень напрацьовань, концептуальних побудов багатьох вчених - біологів, фізіологів, нейрофізіологів, нейропсихологів, психологів, психіатрів, педагогів та інших вчених-фахівців, однак, виходячи з досвіду психотерапевтичної та супевізійної практики, із досвіду спілкування із значною кількістю студентів, колег, знайомих, із медійної інформації різних рівнів тощо, вочевидь постає висновок щодо значного пласту проблематики, пов'язаної із недосконалістю, стресогенністю та й травматичністю впливу на особистість дитини у пересічній, функціональній сім'ї, що виявляється на рівні психічного, соматичного, соціального здоров'я дітей, а саме, у масовій втраті дітьми мотивації до навчання, у збільшеній кількості дітей із підвищеною агресивністю, з розладами спектру аутизму, з проявами опозиційної, протестної поведінки, з поширенням невротичної симптоматики, з розладами харчової поведінки, дисморфофобічним синдромом, з ранніми підлітковими психотичними маніфестаціями тощо.

Подальшою перспективою постає завдання щодо розроблення методології, методичного забезпечення управління розвитком особистості дитини для батьків, фахівців освітніх установ різного рівня акредитації, спрямованих також і на саморозвиток, самовдосконалення, самоорганізацію особистості різного віку.

Вважаю слушним розглядати викладену інформацію як теоретично-практичне підґрунтя для розв'язання проблематики управління розвитком особистості у пересічних сім'ях.

Список використаних джерел

1. Жигалкіна (Лебедева) Н.В. Проблема здоров'я в психологічній науці. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. Том 21. Випуск 4 (42). 2016. ISSN 2304-1609.

Питання психології

2. Зозуля Т.В. Основы социальной и клинической психиатрии. Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 224 с.
3. Леонгард К. Акцентуированные личности. – К.: Вища школа, 1989, - 375 с.
4. Либин А.В. Дифференциальная психология на пересечении европейских, российских и американских традиций М.: Смысл, 1999–532 с.
5. Лушин П. В. Екологічна допомога особистості в перехідний період: екофасилітація [Текст] : Монографія / Лушин П. В. - Київ, 2013. – 296 с. – (Серія «Жива книга»; Т.2).
6. Мак-Вильямс Н. Психодинамическая диагностика / Пер. с англ. – : Класс, 1998. – 438 с.
7. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-е – К.: Центр учбової літератури 2008 – 688с..
8. Операционализиованная Психодинамическая Диагностика (ОПД)-2. Руководство по диагностике и планированию терапии. Перевод: М.А. Гончаров, И.О. Кириллов, П.А. Фролов "Академический Проект" 2015 - 464 с.
9. Психология здоровья / под ред. Г. С. Никифорова. — СПб.: Речь, 2003. – 458с.6.
10. Сигел Д. Майндсайт. Новая наука личной трансформации.
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=9311463
11. Shapiro F, Hofman A. EMDR-Institut Deutschland Вступний семінар з методу EMDR Посібник ч.1 Copyright. 1994. Інтерн. адреса: www.EMDR-Institut.de
12. Dealing with psychological trauma in school children/ Науковий звіт. Підготовлено: Віталій Климчук, виконавчий директор інституту психічного здоров'я УКУ, Львів: Вид-во Інституту психічного здоров'я УКУ, 2016 – 23 с. www.ipz.org.ua
13. http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_384

References

1. Zhyhalkina (Lebedieva) N.V. Problema zdorovia v psykhologichnii nauki. Visnyk ONU im. I. I. Mechnykova. Psykholohiia. Tom 21. Vypusk 4 (42). 2016. ISSN 2304–1609.
2. Zozulia T.V. Основы социальной и клинической психиатрии. Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 224 с.
3. Leonhard K. Акцентуированные личности. – К.: Высшая школа, 1989, - 375 с.
4. Lybyn A.V. Дифференциальная психология на пересечении европейских, российских и американских традиций М.: Смысл, 1999–532 с.
5. Lushyn P. V. Екологічна допомога особистості в перехідний період: екофасилітація [Текст] : Монографія / Lushyn P. V. - Київ, 2013. – 296 с. – (Серія «Жива книга»; Т.2).
6. Мак-Вильямс Н. Психодинамическая диагностика / Пер. с англ. – Класс, 1998. – 438 с.
7. Moskalenko V.V. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-е – К.: Центр учбової літератури 2008 – 688с..
8. Операционализиованная Психодинамическая Диагностика (ОПД)-2. Руководство по диагностике и планированию терапии. Перевод: М.А. Гончаров, И.О. Кириллов, П.А. Фролов "Академический Проект" 2015 - 464 с.
9. Психология здоровья / под ред. Г. С. Никифорова. — СПб.: Речь, 2003. – 458с.6.
10. Сигел Д. Майндсайт. Новая наука личной трансформации.
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=9311463
11. Shapiro F, Hofman A. EMDR-Institut Deutschland Вступний семінар з методу EMDR Посібник ч.1 Copyright. 1994. Інтерн. адреса: www.EMDR-Institut.de
12. Dealing with psychological trauma in school children/ Науковий звіт. Підготовлено: Віталій Климчук, виконавчий директор інституту психічного здоров'я УКУ, Львів: Вид-во Інституту психічного здоров'я УКУ, 2016 – 23 с. www.ipz.org.ua
13. http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_384

Резюме

*Романец З. А., кандидат психологических наук, доцент,
Национальный университет «Львівська політехніка»*

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЛИЧНОСТИ В ОБЫЧНЫХ СЕМЬЯХ

В статье идет речь о задачах и препятствиях для обеспечения здорового развития личности ребенка в обычных семьях. Основной задачей развития является формирование функционального комплекса Я ребенка, от чего зависит становление здоровых адекватных механизмов поддержания психологического гомеостаза с ориентацией на саморазвитие психики как системы. Препятствием становятся родительская некомпетентность относительно задач психического развития ребенка, собственные психологические проблемы родителей, применения методов воздействия на ребенка, не осознавая их стрессогенности, травматичности и последствий для интегративной деятельности

мозга и психики в целом, приводящие к возникновению относительно дезинтегрированных, дисфункциональных состояний в работе психики ребенка, в искажении работы ее Я-регуляторных механизмов, выражается во внешнем поведенческом отреагировании детей в виде эмоциональной несдержанности, агрессивности, оппозиционности, потере мотивации к познавательной целенаправленной активности.

Ключевые слова: управление развитием; здоровое развитие личности ;Я-регуляторные механизмы психики; психологический гомеостаз; стрессогенность; родительско-детское влияние; дезинтегрированное состояние; дисфункциональное состояние; стресс-реакция.

Summary

Romanets Z. O., Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, National University «Lvivska Polytechnica»

PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF MANAGING PERSONAL DEVELOPMENT IN ORDINARY FAMILIES

Introduction. Considering that today there is a significant upsurge in aggression, bullying among children and adolescents, a high level of various kinds of addictions, opposition, aggressiveness towards parents and relatives, it can be assumed that not everything is all right with the family as the primary, main institution of socialization, where the basic conditions for the development of personality occur. The studies revealed the prevalence of signs of post-traumatic stress disorder (PTSD) among children and adolescents, which suggests the stressfulness of parental influence not only in dysfunctional families, but also in ordinary families.. Implementation of the 2nd principle of the Declaration of the Rights of the Child, regarding its right to healthy, normal conditions for physical, mental, moral and spiritual development. requires a more in-depth approach to the features and subtleties of the child's process psyche forming in interactions with parents and other close people.

Purpose. The purpose of this article is to outline the tasks problem field of management personality development, which consists in the formation the functional child complex I, which determines the acquisition of healthy adequate mechanisms to maintain psychological homeostasis with a focus on self-development of the psyche as a system, to prove that the obstacle becomes the parent incompetence in the child's mental development task, own psychological problems, the use the child influence methods, not realizing their stressogenicity, trauma and consequences for the integrative activity of the brain and the child psyche as a whole, leading to the emergence of a relatively fragmented dysfunctional conditions in the child's psyche, to distort the work of its I-regulatory mechanisms what appears in the external behavioral acting out children in the form of emotional incontinence, aggressiveness, disobedience, opposition, loss of motivation for purposeful educational activity.

Methods. Research methods is observation, hermeneutic interpretation of the phenomenological cases, analysis, synthesis, systematization, generalization of empirical experience.

Originality. Scientific novelty lies in the presentation of the child's self-complex (complex I) as a systemic neoplasms, formation of self-consciousness, which is responsible for maintaining the person psychological homeostasis and shifting the emphasis in the of personality development managing tasks from external behavioral to internal, mental, i.e. to increase the functionality of the child's complex I in order to acquire opportunities for self-development, instead of forming reactive psychological formations, protective reactive behavior. Disclosed content the normal parents personal psychological problems, related to responding to their own affective states such as fear and anxiety for a child, shame for a child, resentment, disappointment in a child, and indignation that impede adequate psychological and pedagogical interaction with children aimed at solving development problems and formation of a healthy child.

Conclusion. The practical significance of the research, conclusions and prospects for further research consist in the representation of the relationships in the personality psychosomatic system: - neurobiological, hormonal, emotional, motivational, regulatory, behavioral, and activity levels, which are important for personality development management, aims at creating a system of theoretical-practical knowledge concerning the relationships between parental influences and characteristics of the child's psyche in the sense of ensuring his psyche optimal characteristics development; directs the creation a system for popularizing and training a wide range of people involved in the child's personality formation, - knowledge, skills, and general competence to acquire optimal characteristics of his psyche functioning. In the future perspective is necessary to create the methodical, methodological developing task to support child's personality development managing for parents, specialists of educational institutions of various levels of accreditation, aimed not only at the above goals, but also aimed at self-development, self-improvement, self-organization different ages persons.

Keywords: development management; healthy personality development; psyche self-regulatory mechanisms; psychological homeostasis; stress factors; parent-child influence; disintegrated state; dysfunctional condition; stress reaction.